

ELEKTRONİK DEVLET KAVRAMI

Doç. Dr. Ali KARAGÜLMEZ *

ÖZET

1990'lı yıllarda kendisini göstermeye başlayan elektronik devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerine dayanmaktadır. E-devlet, hızlı bir şekilde uygulamada yer bulmuş ve Dünya çapında hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bu alanda üretilen “*dijital devlet*”, “*elektronik devlet*” gibi farklı kavramlar genellikle bilinçli kullanılmamaktadır. Kavram kargaşasının yanı sıra e-devletin ne olduğu konusu da önemli bir sorundur.

E-devlet yapısı itibarıyla karmaşıktır. Bir taraftan “*elektronik*” sözcüğüne dayanan teknik bir alan, diğer taraftan “*devlet*” olgusunun bu alanla irtibatlandırılması ve en önemlisi de e-devlet kavramının içeriğinin belirlenmesi bu karmaşıklığın başlıca nedenleridir. Teknik yapının dayanağı olan bilgi ve iletişim teknolojisi ile Dünya çapındaki internet sürekli gelişim halindedir. Teknik yapının bu özelliği, yeni konuları da gündeme getirmiştir. Bunlardan birisi de e-devletin bir tezahürü olarak kamu sektöründe mobil teknolojiye dayandırılan “*mobil devlet*” kavramıdır. Klasik devlet anlayışı bu ilerlemelere yetiyecek dinamikliği taşımamaktadır. Üstelik e-devletten beklentiler de belirgin ve sınırlı olmadığı gibi, e-devlet uygulamalarında Dünya çapında kabul gören bir standarttan söz etmek de oldukça güçtür.

Bütün bu hususlar ve diğer nedenler, e-devletin açık ve tam bir tanımının yapılamamasına sebep olmaktadır. Bugün e-devletin uluslararası düzeyde üzerinde anlaşılmiş olan ve kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Bu olgu, yaşanan sorunların da bir bakıma kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü ne olduğu yeterince belli olmayan “*e-devlet*”, sadece bu haliyle dahi önemli bir meseledir ve ele alınmayı beklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi ve iletişim teknolojisi, internet, elektronik devlet, yönetim, mobil devlet.

***

I. GİRİŞ

“*Elektronik devlet*” ya da “*e-devlet*” kavramları kamuda, özel sektörde, bireyler vs. arasında bir anda yer bulmuş; daha da ötesi uygulama konusu haline gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerine dayandırılan e-devlet, hızlı bir ivmeyle etkisini, kapsamını artırmış ve artırmaya da devam etmektedir. Dünya çapında internetin hayatımıza girmesi, e-devleti de doğrudan etkileyerek ona hız kazandırmıştır. Adeta internet, e-devletin vazgeçilmesi zor, olmazsa olmaz bir unsuru, temel bir gerekliliği olmuştur.

---

* Hâkim, Anayasa Mahkemesi Raportörü.

Dünyada hemen her ülkede e-devlete farklı aşama ve boyutlarda yer verilirken, “*e-devlet*” kavramının ne olduğu, ne anlama geldiği, neleri kapsadığı ... gibi hususlar belki de sonradan düşünölmeye başlanılan bir konu, hatta baş edilemeyen bir sorun haline gelmiştir. Bir konuşmada, bir yazıda hatta bir hukukî düzenlemede e-devletten söz edilirken, bu kavramın yeterince bilinerek kullanılıp kullanılmadığı tartışılmalıdır. Bu tartışma uygulama açısından daha da anlamlı olmaktadır. Başka bir anlatımla e-devlette görev alanlar, e-devlet aktörleri, uygulayıcılar, hizmetten yararlanan kullanıcılar vs. e-devlet kavramı hakkında ne kadar bilgiye sahiptirler?

Acaba “*e-devlet*” kavramı nedir; neyi anlatmaktadır; nasıl bir yapıdır; tanımını nedir? Tüm bu sorular aslında bilindiği düşünölen fakat detaylarına girildiğinde farklı sonuç ve düşünceleri bünyesinde barındıran zor bir alanı işaret etmektedir.

Bu çalışmada “*e-devlet*”; arka planı, bakış açısı, bilgi ve iletişim teknolojisi konularından başlanılarak kavram, tanım ve nitelik itibarıyla ele alınmakta, konuyla yakından ilgili olan “*mobil devlet*”e de yer verilmektedir. Özellikle e-devletin çıkış yerinin dış kaynaklı olduğu da gözetilerek yabancı ve uluslararası alandaki pek çok yaklaşım, tartışma, görüş ve düşünce ele alınmıştır.

II. ARKA PLAN

E-devlet kavramı, 1990’larda yaygınlaşmaya başlamıştır; fakat bilgi ve iletişim teknolojilerinin devlet kurumlarında kullanılma tarihi, bilgisayar tarihinin başlangıcına kadar dayandırılabilir. Bilimsel literatürde “*devlette bilgi iletişimi*” 1970’lere kadar gider. En son e-devlet literatürü, örneğin vatandaşlara sunulan hizmetler gibi sık sık dışa yansıyan kullanımıyla ilgiliyken, bu literatür öncelikle devlet içerisinde kullanılan bilgi teknolojilerine dayalıdır².

1991 yılının başlarında ABD’nin Ulusal Performansının Gözden Geçirilmesi Bilgi Teknolojisi Raporunda yer alan bir bilgiye göre Dünyada e-devlet, “*elektronik bankacılık*” yönetimiyle başlamıştır. Bu uygulama, bankacılıkta ATM (Automatic Teller Machine) cihazlarında banka kartlarının kullanımıyla artmıştır. Anılan başlangıçtan sonra, 1993’de ABD’de “*e-devlet*” stratejisi ve vizyonu somutlaştırılmış ve açıkça ulusal hizmet-

² Åke Grönlund, “*Elektronic Government*”, Encyclopedia Digital Government, Idea Group Inc., Hershey, 2007, s.634.

lerin teşvik edilmesi için kullanılmıştır. Bu ülkedeki Ulusal Bilgi Altyapı Projesi (The National Information Infrastructure Project), yaşam kalitesinin yükseltilmesine, ilgili grupların oluşturulmasına, sağlığın artırılmasına, zamandan kazanılmasına, demokrasiye katılıma ve sair konulara odaklanmıştır. E-devlet kavramı, örneğin politik öncelikler, hedefler, karar vericilerin amaçları, ülkenin sosyal ve ekonomik arka planı gibi çeşitli temel nedenlerle oluşturulmuştur³.

Devletler pek çok düşünceyle interneti kucaklamaktadırlar. Hem internet ve hem de Dünya çapında veb (www), devlet tarafından finanse edilen kuruluşlar ve devletin içerisinde bulunan eğitim kuruluşları tarafından icat edilmiştir. Bu yüzden internet, devlet için doğal bir alandır; çünkü internet iletişimidir ve iletişim de devletin temel bir görevidir⁴. Dünya çapında internetin başlaması, e-devleti doğrudan etkilemiş ve ona büyük bir ivme kazandırmıştır.

Elektronik devlet, mütevazı olarak yaklaşık 15-20 yıl önce başlamasına rağmen, önemli mesafeler kat etmiştir. Dünyanın her yerinde devletler, değişik seviyelerde ya da farklı kapsamlarda e-devleti ya da onun bazı biçimlerini kabul etmişlerdir⁵.

III. E-DEVLETİN BAKIŞ AÇISI

E-devlet, sadece pek çok kamu hizmetinin sunum usûlünü değil, aynı zamanda devlet ile vatandaş arasındaki temel ilişkileri de değiştirme potansiyeline sahiptir. E-devletin başlıca işlevsel yararları, zamandan tasarruf ve hata oranında bir azalma sağlamak suretiyle sunulan hizmetlere sürekli erişimi gerçekleştirebilmesidir. Kuşkusuz belirtilen hususlar devletin verimliliğinin artmasına katkı sağlamaktadır. Bilgi sistemlerinin kullanımı vasıtasıyla organizasyonlar; etkinliği artırma, maliyetleri azaltma ve müşterilere daha iyi hizmet verme konularını başarmak için gerekli

³ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, “E-Government Concepts, Measures, and Best Practices”, *Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*, United States of America, IGI Global, 2008, s.33-34.

⁴ Gerry McGovern (CEO of Nua), *How the Web is Changing The Way Governments Communicate With Their Citizens*, E-government: E-publisher, 2001, s.2.

⁵ Donald F. Norris, *Current Issues and Trends in E-Government Research*, Cybertech Publishing, Hershey, 2007, s.vi.

süreçleri yeniden tasarlamayı hedeflemektedirler. Devletler, iş süreçlerinin özünü geliştirmek için dahi teknolojiyi kullanabilirler⁶.

Teknik açıdan e-devlet, teknolojiye odaklanır. E-devlet teknik olarak, online bilgi teknolojisiyle kamunun işlerinin hızlı ve doğru bir şekilde yapılmasını desteklemektir. Bilgisayar ve veri iletişiminin karmaşıklığı, mikro elektroniğe dayanmaktadır. Sonunda teknik yaklaşım, e-devlet kavramını asgariye indirmek için bilgi teknolojisinin değişimi ve teknik determinizm ölçütüyle sınırlandırılır⁷.

Sosyal determinizmin bakış açısında e-devlet, bilgi teknolojisini etkili bir şekilde desteklemede yönetim sürecini geliştirerek kamu hizmetlerinin yeniden yapılandırılmasına odaklanır. Sosyal deterministler, bilgi teknolojisi ile kamu teşkilatı arasındaki ilişkinin, yeni bilgi teknolojisi vasıtasıyla kamu kurumlarındaki bir değişimle bu teşkilatın, örneğin kamusal işlerin, insan kaynaklarının, örgütsel yapıların ve sair hususların değişiminde öncülük etmesinin tek taraflı olmadığına ısrar etmektedirler. Kamusal işlerin maksadı ve işlemlerindeki değişimin, insan kaynakları ve teknik sistemdeki pek çok yeniliğe, teşkilattaki iyileştirme amaçlı düzenlemelere öncülük etmesi için insan kaynaklarının uygun yönetimi gereklidir. Ekonomik gelişim vasıtası olarak e-devlet, geleneksel olarak stratejik araçların benimsenmesinin artırılmasını hedefler. Başka bir anlatımla e-devlet, ağ yapısı ve gerekli desteğin verilmesiyle doğrudan ve dolaylı olarak bilgi endüstrisini destekleyerek buna öncülük etmeyi geliştirmeye dayanan ulusal rekabetçilik ve ekonomik etkinleştirmeyi yeniden keşfetme aracıdır⁸.

Dünyanın her yerinde devlet organları, performanslarını geliştirmede, kamu değerleri oluşturmada stratejik bir araç olarak bilgi teknolojilerini kullanmayı hedeflemektedirler⁹. Giderek vatandaşlar bilgi teknolojilerini ve özellikle de interneti daha iyi bilen bir konuma geldikleri için onlar,

⁶ Martin Hughes, Murray Scott, Willie Golden, "Business Process Redesign in Implementing E-Government in Ireland", Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008, s.217-218.

⁷ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.34.

⁸ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.34.

⁹ James Melitski, Marc Holzer, "Assessing Digital Government at the Local Level Worldwide: An Analysis of Municipal Web Sites throughout the World", Donald F. Norris, Current Issues and Trends in E-Government Research, Cybertech Publishing, Hershey, 2007, s.1.

kamu hizmetlerinin daha hızlı karşılanmasını ve isteklerine daha iyi bir anlayışla yaklaşılmasını talep edilmektedirler¹⁰. E-devlette bu isteklerin de tartışılması ve karşılanmaya çalışılması gereklidir.

Kamu yönetimi faaliyetlerinde ve bunlara ilişkin karmaşık etkilerde bilgi ve iletişim teknolojileri uygulamalarının bir sonucu olarak e-devlet; “*e-yönetim*” ve “*e-demokrasi*” kavramlarını geliştirecektir. Üstelik dönüştürme rolü, iş düzeyindeki bilgi, usûller ve sairede daha etkili, ilgili ve kolay olma zorunluluğu olan e-devleti, önemli bir karakter ve bürokrasinin ihtiyaçlarına ağırlıklı olarak odaklanmada global düzeyde sistemin bir parçası yapar. O zaman internete ağırlıklı erişim, kamu yönetimi ve vatandaşlar arasında online bilginin önemi ve daha iyi iletişimin gerekliliği fark edilir. Vatandaşların, alıcıların ve kamu hizmetlerini şekillendirme ve sağlamada çeşitli paydaşların söz konusu katılımı, politik olarak olası ve teknik olarak ise mümkün olmaktadır. Daha da ötesi katılımın, sık sık demokrasi altında önemli bir sosyal değer olduğu ilan edilir. Bu yüzden kamu yönetiminin sorunları bir dereceye kadar e-devlet yoluyla “*e-yönetim*”e dönüştürülür. Üstelik bürokratik işlerin entegrasyonuna ve onun ağ yapısına bağlı olarak kamu yönetimi kuruluşları, kendilerine fizikî bir bağlantı ihtiyacı, bilgi tanıtımları ve bozucu durumlar olmaksızın müşterilerine örneğin daha hızlı hizmet sunarlar¹¹.

IV. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ KAVRAMI

Bilgi teknolojisi kavramı, farklı sahalarda, farklı disiplinlerde ve coğrafi kıtaların tümünde çoğunlukla “*bilgi ve iletişim teknolojisi*” (information and communications technology) (ICT) olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte bilgi ve iletişim teknolojisinin ve bu kavramın temel özelliklerinin ne olduğu konusunda hâlâ uluslararası bir ittifak yoktur. Öncelikle, teknoloji ile bilgi ve iletişim teknolojisi arasındaki farkı anlamak; bilgi ve iletişim teknolojisi kavramının, teknoloji yerine kullanılmadığını bilmek önemlidir. “*Teknoloji*”, Yunanca “*technologia*” kelimesine dayanmaktadır ve “*techne*” sözcüğü zanaat, “*logia*” ise söylemek anlamına gelmektedir. Marriam-Webster sözlüğüne göre teknoloji, problemleri çözmek, istenilen ürünleri üretmek için insanların gerekli hüner ve araçlarla ilgili

¹⁰ Vishanth Weerakkody, Social and Organizational Developments through Emerging E-Government Applications: New Principles and Concepts, Information science reference, Hershey • New York, IGI Global, 2010, s.xxı.

¹¹ Lech W. Zacher, “*E-Government in the Information Society*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008, s.23-24.

bilgiyi ve bunları kullanmak için uygulamayı içeren geniş bir terimdir. Bu bağlamda teknoloji, teknik metotları, yetenekleri, süreçleri, teknikleri, araçları ve ham materyalleri, örneğin bilişim teknolojisi, tıbbi teknoloji vs.yi içermektedir. Bilgi teknolojisi bilgi işlemleri ve yönetiminin farklı bakış açılarıyla ilgili olduğu sürece teknolojiyle ilgilidir. Bu açıdan bilgi teknolojisi, örneğin bilgi ve veriye erişmek, iletmek, işlemek, depolamak, dönüştürmek gibi bilgi ve veri yönetimi için bilgisayar yazılımı ve bilgisayarın kullanımıyla ilgilenir¹².

Avrupa ve ABD’de bu konuda geliştirilen tanımlar arasında fark vardır. Avrupa Komisyonuna göre bilgi ve iletişim teknolojileri, iletişim ve bilgiye erişimi daha çok olanaklı hale getirebilmeye bağlantılıdır ve bu yalnızca teknolojinin yapısından kaynaklanmaz. Diğer taraftan ABD’de akademisyenler, uygulayıcılar ve/veya kuruluşlarca geliştirilen bilişim teknolojisi/bilgi ve iletişim teknolojisinin pek çok tanımında, donanım, yazılım ve telekomünikasyon ile çıktı elde etmek için kullanılan yararlı diğer bilgi sistemlerinin ayrı olduğunu vurgulama eğilimi vardır. Bu nedenlerle bilgi teknolojisi, bilgiyi elde etmek, kullanmak, yönetmek, oluşturmak ve bilgiye erişim için kullanılan teknolojiler olarak tanımlanabilir¹³.

1990’ların başlarında internet teknolojisi ve internet protokolünün hızlı bir şekilde elde edilebilme standardına bağlanmasıyla devletler, Dünya çapında internet yoluyla kamu bilgilerini paylaşma, kamu hizmetlerini sunma, politikaya ve politik katılıma izin verme olasılıklarını, seviyelerini belirlemeye başladılar. Aslında devletler bilgi ve iletişim teknolojisi uygulamalarıyla, bilgisayar teknolojisiyle tanışmalarından beri ilgilidiler; bu ilgi, örneğin ana bilgisayarlar ve kişisel bilgisayarlar, coğrafi bilgi sistemleri ve veb teknolojileri ile artmıştır. 1990’larda e-devletin öncelikleri, daha önceki başlangıç uygulamalarından, bilgi ve iletişim teknolojisi yönetimi olgusuyla ayırt edilebilir. Önceden devletler bilgi ve iletişim teknolojilerinin örneğin yazılım, ana ve kişisel bilgisayarlar gibi çeşitli tiplerini kabul etmişlerdi ve öncelik, yönetimde etkililiği artırmak, sistemlerin otomatik çalışması, veriye erişim, veri depolama, analiz ve işleme gibi faaliyetleri yapmaktı. İnternet teknolojisinin gelişinden sonra

¹² Lucy Dadayan, “*Measuring Return on Government IT Investments*”, Proceedings of the 13th European Conference on Information Technology Evaluation Genoa, Italy 28-29 September 2006, s.2

¹³ Lucy Dadayan, s.2.

devletler, bilgi ve iletişim teknolojilerinin dış uygulamalarına daha fazla yönelmeye başlamışlardır¹⁴.

Bilgi ve iletişim teknolojisi radikal olarak hem özel ve hem de kamu sektöründe üretim süreçleri başta olmak üzere pek çok alanda değişime neden olmaktadır. Kamu yönetimleri, genellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkinlik ve ivme kazandırma niteliğini, özel sektördeki deneyimlerini takip etmektedirler. Bu süreç ve gelişme, en yaygın şekilde “*elektronik devlet*” ve onun kamu alanındaki iç ve dış uygulamalarını kapsamaktadır¹⁵.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim, devlet dâhil modern yaşamın tüm alanlarında kapsamlı etkilere sahip olmaktadır. Bir seviyede o, bilgi ve hizmetlere zamanında ulaşma taleplerini karşılamak amacıyla, günde 24 saat, haftada yedi gün ve yılda 365 gün erişime hazır olma gerekliliğiyle kapsamlı bir nitelik taşımaktadır. Daha yüksek bir seviyede ise bilgi ve iletişim teknolojileri vatandaşların, örneğin vergi ve diğer ödemeleri yapmak, isteklerine ulaşmak, çeşitli yararları elde etmek gibi hizmetleri interaktif bağlantıyla gereği gibi almalarını mümkün kılmaktadır¹⁶. Kısacası, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı interaktif fırsatlar devrim niteliğinde gelişmeler olarak nitelendirilmektedir¹⁷.

V. E-DEVLET KAVRAMI

Elektronik devletten söz edilirken Dünyada “*electronic government*” “*e-government*”, “*digital government*”, “*online government*”, “*wired government*”, “*virtual government*”; Ülkemizde ise “*e-devlet*”, “*elektronik devlet*”, “*dijital devlet*” gibi kavramlar kullanılmaktadır.

ABD’de son zamanlarda e-devlet konusunda “*dijital*” kelimesi daha çok tercih edilmektedir¹⁸. Bu açıdan “*dijital devlet*” kavramı, sıklıkla ABD’de, “*elektronik devlet*” ise milletlerarası düzeyde, Birleşmiş Millet-

¹⁴ M. Jae Moon, “*From E-Government to M-Government?*” Emerging Practices in the Use of Mobile Technology by State Government, November 2004, s.8.

¹⁵ Marcella Corsi, “*Information in Electronic Government*”, Encyclopedia Digital Government, Ari-Veikko Anttiroiko, Matti Malkia, Idea Group Inc., Hershey, 2007, s.1035.

¹⁶ The eGovernment Imperative, OECD, Egovernment More Than An Automation Of Government Services, Information Society Commission October 2003, s.5.

¹⁷ Hart Teeter, The New E-Government Equation: Ease, Engagement, Privacy & Protection, April 2003, s.1.

¹⁸ Lech W. Zacher, s.23.

ler, Avrupa Birliği, Dünya Bankası ve diğer uluslararası aktörler tarafından tercih edilmektedir¹⁹.

Ülkemizde, mevzuat düzeyinde ağırlıklı olarak “*elektronik*” sözcüğü kullanılmış, bazen “*dijital*” kelimesine de yer verilmiştir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) bendinde “*Basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracıyla yapılan yayınlar (anlaşılır)*” ifadesinde, “*basın ve yayın yolu ile*” deyimine, “*elektronik*” kitle iletişim araçlarının gireceği belirtilmiştir. TCK’nın 297. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki “*İnfaz kurumuna veya tutukevine silah, uyuşturucu veya uyarıcı madde veya elektronik haberleşme aracı sokan veya bulunduran kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır...*” hükmünde de, “*elektronik*” haberleşme aracından söz edilmiştir. 5237 sayılı TCK’da “*dijital*” kelimesine yer verilmemiştir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun tanıkların çağrılmasına ilişkin 43. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki “*Bu çağrı telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir...*” hükmünde de “*elektronik*” sözcüğü kullanılmıştır.

5070 sayılı Elektronik İmza Kanununda, “*elektronik*” sözcüğü, hem kanun adı olarak ve hem de içerikte kullanılmış, “*dijital*” kelimesine yer verilmemiştir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 5. maddesinde “*elektronik*”, 25. ve ek 4. maddelerinde ise “*dijital iletişim*” ibaresine yer verilmiştir.

Acaba “*elektronik*” ve “*dijital*” sözcükleri eş anlamlı mıdır?

Bu kavramlar, birbiri yerine değiştirilebilir şekilde bir yaklaşımla kullanılmakta ise de aslında “*dijital*” ve “*elektronik*” kavramları eş anlamlı değildir²⁰.

“*Elektronik*”, eksi yüklü elektronların hareketlerinden yararlanılarak çeşitli donanımları yapma bilimine denilmektedir. Elektronik, serbest elektron hareketinin denetimini esas almaktadır ve bu yapı; radyo, televizyon, bilgisayar gibi pek çok aygıtın temelini oluşturmaktadır. “*Dijital*” kelimesi ise, sayı temeline dayanır ve sayısal anlamına gelmektedir.

¹⁹ Åke Grönlund, s.636.

²⁰ Åke Grönlund, s.634.

Elektronik; 1) Analog (örneksel) elektronik, 2) Dijital (sayısal) elektronik, olarak iki kısımda ele alınmaktadır. Analog temelli devrelerde sinyalin değişimi küçük zaman aralıklarında olmaktadır. Başka bir söyleyişle, her an sinyalin değerleri farklıdır ve sonsuz sayıda ara değer söz konusudur. Dijital özellikli devrelerde ise devreden akım geçmekte ya da geçmemektedir. Anlatımlarda akımın geçme anı (1) ile geçmeme anı ise (0) ile gösterilmektedir. Sonuç olarak analog devreler, ölçerek örnekleme yapmakta; dijital devreler ise sayma işlemi yapmaktadır²¹.

“Dijital” ibaresi, “elektronik” yapının bir bölümünü oluşturduğundan dijital kavramı, elektronik kelimesini tümüyle ifade etmemektedir. Bu nedenle “Elektronik devlet” ya da “e-devlet” kavramının kullanılması doğru olan yaklaşımdır.

E-devleti geliştirmek için gerekli alanlar ve benimsenen metotlar, kavramın genel olarak tanımıyla sınırlandırılır. E-devlet, hizmetler ve bilginin sunumu için internet ve diğer elektronik aygıtları kullanan kamu sektörünü işaret eder. Kişisel bilgisayarlar yirminci yüzyılın son yarısından itibaren ortaya çıkmasına rağmen, ağ yapısındaki son zamanlardaki ilerlemeler, video ve diğer görsel yapılar, online araçların bir çeşidini içeren veb sitelerini geliştirmede devlete imkân vermektedir. E-devlet kavramı, e-devlet yapısının etkililiği üzerine odaklanan teknik ve ekonomik determinizmin bakış açılarını düzenlemekte, karma hale getirmektedir. Bu kavramlar, sosyal determinizmin bakış açısını yeniden keşfetmek için bir sınırlandırmaya sahiptir. Başka bir anlatımla kavramın içeriği, sosyal çevrenin değişimine göre vatandaşların ihtiyaçlarını ve memnuniyetlerini en iyi seviyeye çıkarmak içindir²².

E-devlet kavramı, bilgi teknolojisi yoluyla vatandaşlar için hizmet kalitesine ve kamu hizmetlerinin değişimine odaklanan kamu kurumlarının etkililiği ile bağlantılıdır. Konuyla ilgili (parça parça) kavramlar, e-devlet vasıtasıyla bütün bakış açılarında özetlenir ve bütünleştirilir. Böylece e-devlet, iş dünyası ve vatandaşlara bilgi teknolojisiyle kamu hizmetlerinin etkililiğini artırarak ve bütün kamu faaliyetlerindeki yeniliklerle yüksek kaliteli hizmet sağlamayı hedefler. Bir başka anlatımla e-devletin amacı, sürekli olarak kamu hizmetinin seviyesini artırarak karmaşık olmayan ve etkili bir devlet biçimini geliştirmektir. Sınırlı bir bakış açısında e-devlet kavramı, kamu hizmetlerine, iç yönetime, politik kararlara, tedariklere vs.

²¹ www.nuveforum.net/ (12.6.2010).

²² Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.36.

hususlara odaklanarak karşılıklı ilişkileri en üst düzeye çıkarmak için aşırı çaba göstermektedir²³.

VI. E-DEVLETİN TANIMI

E-devletin ortak kabul gören bir tanımından söz etmek mümkün değildir. Karşılaştırmalı hukukta bu alanda pek çok tanım söz konusudur. E-devlet tanımları, kimi zaman ortak noktaları olsa da birbirinden farklılıklar taşımaktadır. Tanımlarda bir sona gelinebileceği de kuşkuludur. Çünkü bir taraftan bilgi ve iletişim teknolojisi sürekli ilerlemektedir; diğer taraftan ise e-devletin standart, kapsayıcı bir uygulamasından söz etmek güçtür. Bu yapıyı benimseyen her devlet, kendisine özgü bir tarihe ve e-devleti devam ettirme yaklaşımına sahiptir.

E-devlet konusunda tam ve açık bir tanım yoktur. Bazıları bu kavramı, özellikle vatandaşlar için devlet hizmetleri olarak kullanırlar. Gelişim süreci içinde e-devlete ilişkin önceki tanımlar tipik şekilde etkinlik konusuna, çoğunlukla da doğrudan bilgi ve iletişim teknolojilerinin bileşenlerine odaklanırlar; daha sonrakiler ise etkinlikle ilgilenir ve bireysel bileşenlerden daha ziyade genel olarak sosyal sistemlerin görünümüne odaklanırlar. Hizmetlerdeki maliyet oranlarının azaltılması, ilk zamanki tanımlarda tipik şekilde yer alırken, daha sonrakilerde örneğin yolsuzlukların azaltılması şeklinde somut hedefler ve konular yer alır²⁴.

A- Uluslararası Kuruluşların Tanımları

E-devlet pek çok uluslararası kuruluş tarafından ele alınmış, değişik tanımlara yer verilmiştir. Bunlardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

Birleşmiş Milletler e-devleti, sunulan hizmetlerin, bilgi ve haberlerin en uygun maliyet ve etkinliğin artırılması suretiyle özel ve kamu kesimleri arasındaki ilişkiyi geliştirmek için devlet tarafından verilen sürekli bir yükümlülük (bir söz, vaat) olarak tanımlamıştır. Birleşmiş Milletler, 2003'de "*E-Devletin Dönüm Noktası*" çalışması ile Dünyada e-devletin durumunu analiz etmiştir. Birleşmiş Milletler Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü²⁵ 2003'de e-devleti, bilgi ve iletişim teknolojisi ve özellikle internet kullanılarak, daha iyi bir devlet seviyesini başarmak için sadece bir araç olarak tanımlamıştır; bir başka anlatımla e-devlet, "e" ile meşgul olmaktan daha ziyade "*devlet*" ile meşgul olmaktır. E-devlet, vatandaşlar

²³ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.36.

²⁴ Åke Grönlund, s.634.

²⁵ The Organization for Economic Cooperation and Development (OECD, 2003).

için daha iyi politik sonuçlar, daha kaliteli hizmetler ve daha büyük taahhütleri sağlamaktır²⁶.

Avrupa Birliği bilgi ve iletişim teknolojisini, iyi bir yönetim için, “açıklık”, “katılım”, “sorumluluk”, “etkililik” ve “uyumluluk” şeklindeki beş anahtar ilke ile güçlü bir araç olarak tanımlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojisi, demokrasiyi güçlendirmeye, “e-toplum”u geliştirmeye, farkındalığı, ilgiyi ve Avrupa’da demokratik katılımı geliştirmeye yardım edebilir. E-devlet ise bu boyutları geliştirmek zorunda olan bir yapıyı ifade etmektedir²⁷. Avrupa Birliği tarafından dayanan diğer bir tanıma göre e-devlet, kamu hizmetlerini ve demokratik süreci geliştirmek için organizasyonel değişimleri ve yeni yetenekleri birleştirerek kamu yönetimlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını²⁸.

Bu tanımlar devletten daha ziyade yönetim hakkındadır ve e-devleti tanımlamaktan çok onun toplum için sonuçlarına odaklanmaktadır. Devlet ve yönetim arasındaki fark, uzun zamandan beri politika biliminde ele alınmaktadır; fakat genellikle e-devlet uygulama ve araştırmaları, terminolojiyi kullanmada, bu farkı gözetmeyerek karışıklığa neden olma eğilimindedir. Devletin en önemli işi; ilgi alanlarını gözeterek kamunun ihtiyaçlarını başarıyla karşılamak için topluma odaklanmaktır. Yönetim olgusu ise devlet ve onun daha geniş -politik, sosyal ve idarî- çevresi arasındaki bağlantılar ifade eder²⁹.

Karşılaştırmalı hukukta e-devletin en yaygın şekilde kullanılan işlevleriyle ilgili tanımı OECD tarafından 2002 yılında şu şekilde yapılmıştır:

E-devlet, hükümetler ile vatandaşlar, hizmet kullanıcıları ve ticari faaliyette bulunanlar arasında yeni bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak, hem hükümet içinde ve hem de dışında (hükümetten vatandaşa, hükümetten ticari faaliyette bulunanlara, kamudan kamuya) hizmet vermek, karar almak ve sorumluluk amaçlarıyla bilgi ve hizmetlerin dağıtımına ve toplanmasına erişimde yeni bir ilişki geliştirme fırsatıdır³⁰.

---

²⁶ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

²⁷ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

²⁸ Åke Grönlund, s.636.

²⁹ Åke Grönlund, s.636-637.

³⁰ Ari-Veikko Anntiroiko, “*Introductory Chapter A Brief Introduction to the Field of E-Government*”, *Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*, United States of America, IGI Global, 2008, s.XLI.

Dünya Bankası e-devleti, vatandaşlar, ticari faaliyette bulunanlar ve devletin diğer bölümleri ile ilişkilerde dönüşüm kabiliyeti sağlamada örneğin geniş ağ yapısı, internet ve mobil bilişim gibi bilgi teknolojilerinin devlet daireleri tarafından kullanılması olarak tanımlamıştır. Bu teknolojiler, farklı amaçların bir türü olarak hizmet verebilirler. Bu bağlamda, vatandaşlara devlet hizmetlerinin daha iyi sunulması, ticaret ve endüstri arasındaki interaktif ilişkilerin artırılması, bilgiye veya daha etkili devlet yönetimine erişimde vatandaşın yetkisinin geliştirilmesi gibi amaçlar belirtilebilir³¹.

Güneydoğu Asya Milletleri Birliği (*The Association of Southeast Asian Nations*) (ASEAN) e-devleti, sadece doğru bir düzenleyici yapı sağlayarak değil, aynı zamanda devlet hizmetlerini sunmada ve iç süreçleri dönüştürmede bilgi ve iletişim teknolojisini kullanarak öncülük yapan, dijital çevrede anahtar rol oynayan bir devlet olarak tanımlamıştır. Birliğin çalışma yapısında e-devlet öncelikleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak kamu ve özel kesimler arasındaki yararlı bağlantıları, şeffaflığı artıran uygulamaları, devlet hizmetlerini ve online işlemleri geniş bir alanda sağlamak için adımlar atmak.

- Elektronik araçların kullanılmasına olanak sağlayarak, malların ve hizmetlerin alımını; mallar, bilgi ve Güneydoğu Asya Milletler Birliği içerisindeki insanların serbest iletişimini kolaylaştırmak için devletlerarası ilişkileri artırmaya çalışmak³².

B- Bazı Ülkelerin Tanımları

ABD 2002 E-Devlet Kanunu (U.S. 2002 E-Government Act,) e-devleti şöyle tanımlamıştır:

Aşağıdaki hususlarda internet ve diğer bilgi teknolojilerine, birleşik süreçlere dayalı veb yapısının devlet için kullanılması, bu teknolojilerin gerçekleştirilmesidir. (Bu bağlamda):

a) Kamu, diğer yapılar ve devlet varlıkları için devletin bilgi ve hizmetlerine erişimini ve sunumunu artırmak veya

³¹ www.worldbank.org, (3.5.2010); Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

³² Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.36.

b) Devlet işlemlerinin geliştirilmesini sağlamak ki bu, etkinliği, etkililiği, hizmet kalitesini veya dönüşümünü içerebilir³³.

2003 yılında ABD’de resmî bir komite³⁴ e-devleti, e-iletim, bilgi ve iletişim altyapısına dayandırılan kamu hizmetleri vasıtasıyla kamu yönetiminin etkinliği ve şeffaflığı ile demokrasi için vatandaşların ihtiyaçlarına pozitif şekilde karşılık veren bir devlet şekli olarak tanımlamıştır. Bu yüzden onun işlevi, destek ve hizmete odaklanma hususu kalıcı olmak kaydıyla, devletin kamu faaliyetleri için dijital çevreyi geliştirmektir. Kamu faaliyet sisteminin ise vatandaşlar üzerine odaklandırılması esastır³⁵.

Avusturya e-devleti, bilgi hizmeti, bilgi ve iletişim hizmeti ve e-ticaret hizmeti olarak tanımlamıştır. Avusturya’daki e-devlet kavramı aşağıda yer verilen tablo³⁶ halinde ortaya konulmuştur:

Bölümler	Bilgi Hizmeti	Bilgi İletişim Hizmeti	E-Ticaret
E-Yönetim	Kamu hizmeti listesi, kamu işlemleri kılavuzu vs.	Kamu görevlilerinin e-postalarına ulaşım hizmetleri vs.	E-başvuru formları, yetkiler, ödemeler vs.
E-Demokrasi	Kanun, meclis belgeleri vs. kaynak bilgiler	Yönetim tartışması, e-posta ile politik görüş iletme vs.	Oy verme, başvurular vs.
E-Yardım	Çalışma, ev, eğitim vs.	Ortak yaşam, çalışma yönetimi vs. ile ilgili idarî tartışma	İş linkleri, bilet rezervasyon, eğitim için kayıt, vs.

Tablo – Avusturya’da e-devlet kavramı

Kore Cumhuriyeti e-devleti, elektronik iletim vasıtasıyla kamu kuruluşları veya vatandaşlar için kamu ilişkileri sürecinden, elektronik kamu hiz-

³³ Åke Grönlund, s.636.

³⁴ The Presidential Committee on Government Innovation and Decentralization (PCGID).

³⁵ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

³⁶ Institute of Technology Assessment, 2003; bkz.: Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

metini sağlayan e-devlet yapısına dönüşüme hukukun izin verdiği bir devlet şekli olarak tanımlamıştır³⁷.

Yukarıda birkaç örneği verilen karşılaştırmalı hukuktaki e-devlet tanımları; nasıl, niçin, kimin/kimler için ve uygulama alanlarının ne olduğu sorularına cevap bulma noktasında aşağıdaki dört unsurdan bir veya daha fazlasını kapsamaktadır:

1) Teknolojik araçlar: E-devletle ilgili tanımlardaki birinci ve temel unsur, teknolojik boyuttur. Bu bağlamda tanımlardaki ana nokta, bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi ve kullanımı için kaynak niteliğindedir. Bu tür tanımlar, e-devlet kavramının gerekli olan teknolojik boyutunu vurgulamaktadır ve “*e-devlet*” kavramı içindeki “*e*” ibaresine işaret edilmektedir.

2) Amaçlar ve devletin etkin rolü: Devlet tarafından bilgi ve iletişim teknolojilerinin benimsenmesi ve kullanımı amacının ikinci unsuru, genellikle kamu sektörünün değişimi veya reformlar ya da örneğin etkinliği arttırmak, daha iyi hizmet ve vatandaş katılımını geliştirmek gibi daha belirgin amaçların geniş hedefleriyle ilgilidir.

3) Vatandaşlar, müşteriler ve diğerleri: En çok vatandaşların ve ticari faaliyette bulunanların e-devleti benimsemesi olgusu önem taşır; çağdaş tartışmalardaki tanımların pek çoğu etkilenen belli kişileri vurgulamaktadır. Bu, e-devlet yaklaşımıyla ilişkiselliği yansıtmaktadır ve kamu yönetimi amacıyla yakından ilgilidir.

4) Uygulama alanları: E-devlet, uygulamayla veya işlevsel alanlarıyla, yönetsel olguları içererek, finansal yönetimle, sağlanan hizmetlerle (örneğin e-sağlık, e-egitim gibi), politika oluşturmaya, siyasi liderlikle, kamu yönetimiyle ve demokratik uygulamalarla ilişkilendirilerek tanımlanabilir³⁸.

E-devlet konusunda ülkeler tarafından bireysel olarak benimsenen kavramlar ve tanımlar, öncelik verilen değişimlere ve özel amaçları esas alan süreçlere göre değişmektedir³⁹. Bu bağlamda GRÖNLUND, e-devlet konusunda ülkelere öncülük eden tanım şekillerinden bazılarını incelemiş ve açıkça görülen aşağıdaki üç temel hedefi belirlemiştir:

³⁷ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.35.

³⁸ Ari-Veikko Annti-roiko, s.XLII.

³⁹ The e-Government Imperative, OECD e-Government Studies, Organisation For Economic Co-Operation And Development, OECD, 2003, s.23.

- 1) Daha etkin devlet,
- 2) Vatandaşlara daha iyi hizmet,
- 3) Demokratik süreci geliştirmek⁴⁰.

C- Öğretideki Tanımlar

Öğretide e-devletle ilgili pek çok tanım bulunmakta ise de, evrensel düzeyde kullanılan (kabul gören) bir tanımdan söz etmek olanaklı değildir. Genellikle tanımlarda, anlama ilişkin çok fazla farklılık bulunmamaktadır; tanımlardaki ayırım noktası, esas alınan öncelikli stratejilerden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan tanımlar üç grupta toplanabilir:

- 1) E-devlet, örneğin elektronik bir müzakere (e-danışma) gibi faaliyete dayanan internet ya da diğer ağ yapılarındaki online hizmet sunumudur.
- 2) E-devlet, devlette bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına odaklanmaktadır. Genellikle hizmetlerin ve işlemlerin sunumuna yoğunlaşırken, en geniş tanımlar devlet faaliyetlerinin tüm alanlarını kapsamaktadır.
- 3) E-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla kamu yönetiminde bir dönüşüm gücü (kapasitesi) olarak tanımlanır ya da aslında bilgi ve iletişim teknolojileri ekseninde inşa edilen yeni devlet şekli olarak tarif edilir⁴¹.

E-devletin, işlevleri ve amaçları gözetilerek teknolojik bileşimli, kapsamlı tanımları, FANG, BROWN ve diğer yazarlar tarafından yapılmıştır. Buna göre e-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerini işleten devletler için bir yol olarak, vatandaşlara, ticari faaliyette bulunanlara ve diğerlerine, devletin bilgi ve hizmetlerine daha elverişli şekilde erişimi, doğrudan yönetime ve demokratik süreçlere katılımı canlı tutmaktır. E-devlet, devlet idaresinin neredeyse tüm yönleriyle bağlantılara sahiptir; fakat en azından mevcut literatürde bu kavramın özü, e-devlet faaliyetleri ve sunulan hizmetler etrafında dönmektedir. Diğer önemli bir nokta ise e-devlet, ne homojendir ne de statik bir olgudur⁴².

FOUNTAIN'a göre dijital devlet⁴³, internet ve diğer bilgi teknolojilerinin kullanılması yoluyla yönetimin etkinleştirilmesidir. Dijital devletin tipik

---

⁴⁰ Åke Grönlund, s.636.

⁴¹ Ari-Veikko Annttiroiko, s.XLI.

⁴² Ari-Veikko Annttiroiko, s.XLI.

⁴³ Yazar, "dijital" kelimesini de tercih etmektedir.

şekilde, bilgi ve iletişim teknolojileri alanı kullanılarak devlet içerisinde ve devlet ile kamu arasında bilgi ve hizmetlerin üretilmesi ve sunulması olarak tanımlanır. Bu tanım, elektronik demokrasiyi yani, dijital teknolojiler kullanılarak yurttaşlık yükümlülüğünü ve kamusal tartışmaları içermektedir⁴⁴. Bu tanımda, “*dijital*” kelimesi, “*elektronik*” sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

E-devlet, GRANT ve CHAU tarafından uygulama sahasındaki olayların kapsamlı bir incelemesine dayandırılan beş kategoride ifade edilmiştir:

- 1) Dağıtım servisi (otomasyon ve bilgi, interaktif servisler, müşteri/vatandaş ile yönetim ilişkileri),
- 2) Vatandaş yetkisi (elektronik katılım/demokrasi, işbirliği, globalleşme),
- 3) Pazarı artırma ve geliştirme (işbirliği/ortaklıklar, globalleşme),
- 4) Aydınlatma ve ileri götürme (globalleşme, pazarlama),
- 5) Altyapıyı sağlamlaştırma ve standardizasyon⁴⁵.

Altyapı, ekipman, programlar gibi işin teknik tarafından başka e-devlet, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak yerel seviyede vatandaşlara kamu hizmetlerini sunmayı amaçlayan politik kararlar alma, yasa yapma, uluslararası faaliyetlerde bulunma ve sair çeşitli türdeki bir takım uygulama ve işler olarak tanımlanabilir. Bu uygulamalar, sadece yüksek seviyedeki kararlar ve genel düzenlemeler değil, aynı zamanda iş olanaklarına, online ödemelere, çeşitli tavsiyelere, benzeri bilgi ve hizmetlere, bireylerin, grupların ve kurumların ulaşması olabilir. Böylece e-devlet, bilgi teknolojisine dayalı olarak, devlet içerisinde ve devlet ile halk arasında hizmetlerin üretimi ve dağıtımı olarak tanımlanabilir. Daha geniş bir tanımda e-devlet, sadece sözü edilen hizmetlere erişimi ve bunların dağıtımını artırma uygulamaları değil, aynı zamanda devlet kurumları ile vatandaşlar arasındaki ilişkileri geliştirme genel amacını taşımaktadır⁴⁶.

Bu sahada tümevarım yaklaşımıyla diğer bir tanım, bu alanda yapılan e-devlet konferanslarındaki belgeler ve çıkarımlara dayalı olarak doğrudan doğruya araştırmacılar ve uygulayıcıların kategorilerini kullanmaktır. Bunlar, sadece faaliyetlerden ziyade önemli konuları vurgulama eğilimindedir. Aydınlatma, ileri götürme ve daha fazla güvenlik, güven, bilgi

⁴⁴ Åke Grönlund, s.636.

⁴⁵ Åke Grönlund, s.635-636.

⁴⁶ Lech W. Zacher, s.23-24.

yönetimi ve yeniden yapılandırma konularındaki yetersizliklere yapılan vurgulamalar örnek verilebilir. Tümevarım yaklaşımli tanımlar, olana odaklanma eğilimindedirler; olmayacağına değil. Bu bağlamda “*Dexa Egov*”⁴⁷ listesi, mevcut problemlere çözümler bulmayı arayan farklı bir yapıdır. Kategoriler, ortalamanın farklı seviyelerinde dahi yapılabilir. Dexa kategorileri oldukça özel olurken, ANDERSEN ve HENRIKSEN, 110 e-devlet haber gazetesini araştırmışlar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasının devletin rolünü nasıl etkilediğiyle ilgili olarak aşağıdaki dört genel konuyu tespit etmişlerdir:

- 1) E-devletin kavramsallaştırılması,
- 2) Teknolojinin yayılmasında devletin rolü,
- 3) E-servislere odaklı devlet idaresi,
- 4) Demokrasi ve vatandaşların katılımı⁴⁸.

Yukarıdaki tespitite “*e-devletin kavramsallaştırılması*” konusuna birinci sırada yer verilmesi, önemli ve yerindedir. Mahiyeti doğru oluşturulan kavramsal bir yapıdan yoksun olan bir e-devlet, çürük bir zemine kurulan bina gibidir; buna bağlı olarak gerekli olan teknik, yasal, sosyal ve sair alt yapılar ve sonraki gelişmeler de aynı olumsuzluktan etkilenecektir.

Araştırma yöntemi itibarıyla benzer bir çaba, yönetimin çeşitli bakış açıları konulu bir konferansta GRÖNLUND tarafından gerçekleştirilmiştir. Büyük e-devlet konferanslarından 170 belge; başlıklar, anahtar kelimeler ve çeşitli konu içerikleriyle sınıflandırılmıştır. Bu konular, devlet ve yönetim açısından dört önemli noktada ifade edilebilir:

- 1) Sistemsel bakış açısı: Bireysel organizasyonlardan ya da devlet kurumlarının alt yapılarından daha ziyade bütün devlet kurumlarının bir araya getirilmesi (etkin bir bakış açısıyla),
- 2) Yönetim sistemi (etkinlik bakış açısıyla),
- 3) Sosyal bakış açıları,
- 4) Devlet ve vatandaşlar arasındaki ilişki⁴⁹.

⁴⁷ Bu konuda geniş bilgi için bkz.: <http://www.dexa.org/>

⁴⁸ Åke Grönlund, s.635-636.

⁴⁹ Åke Grönlund, s.636.

E-devlet, yönetim işlevlerini, vatandaşlara ve diğer kurum, kuruluş ve kişilere, demokratik kurumlara ve süreçlere katılmak için daha iyi olanaklar sağlamak ve muhataplarıyla etkileşimi ve işlemlerini kolaylaştırmak, devletin bilgi ve hizmetlerine uygun erişimden yararlanılarak özellikle devletin duyarlılığını ve uygun maliyeti desteklemek için bilgi ve iletişim teknolojilerinin ve bu amaca yönelik web (World Wide Web) tabanındaki uygulamaların kullanılmasıdır⁵⁰.

Pek çok araştırmacı, daha dar şekilde, genellikle maksada uygun yaklaşımlı daha kesin ve ölçülü olgularla e-devleti tanımlamaktan kaçınmaktadırlar. Tanımlardan ekseriyeti, daha iyi devlete doğru, daha geniş gelişimi adres gösteren bir biçimdedir. Büyük organizasyonların paylaştığı son zamanlardaki tanımların hepsi kendilerinin, teknolojiyi ele alarak hayata taşımak için organizasyonel olarak reform ihtiyaçları olduğunu kabul etmektedirler ve toplumda devletin rolüne odaklanmaktadır. E-devlet, vatandaşlar, iş dünyası ve devletin diğer alanları ile ilişkileri dönüştürme kabiliyetine sahip bilgi teknolojilerinin devlet kurumları tarafından kullanılmasıdır. Bu teknolojiler, farklı taraflara hizmet sunabilirler. Bu noktada vatandaşlara devlet hizmetlerinin daha iyi sunumu, endüstri ve iş dünyası arasındaki etkileşimlerin geliştirilmesi, bilgiye erişimde vatandaş yetkisi veya daha etkin devlet yönetimi öne çıkmaktadır. Sonuçtaki hedeflenen ve elde edilen yararlar, yolsuzluğu azaltabilir; şeffaflığı artırabilir; hayatı kolaylaştırabilir; millî geliri yükseltebilir ve/veya küçülmeyi azaltabilir⁵¹.

E-devletle ilgili pek çok tanım, “*yönetim*” anlamına gelmektedir. Büyük çapta uygulayıcıları kapsayan bir tanım, “*bilgi ve iletişim teknolojilerinin yönetim süreçlerinde kullanımıdır*” şeklinde yapılabilir. Mevcut e-devlet uygulaması teknolojik eksenslidir. Maksadına uygun yapılandırılır ve bu konudaki gerekliliklere riayet edilirse e-devlet, hiç şüphesiz klasik devleti daha etkin kılan bir güçtür; fakat devlet ile vatandaşlar arasında ve bunun sonucu olarak hem bireyler, devlet yapıları hem de kamu görevlileri arasında ilişkiler söz konusu olacaktır. Bu alandaki gelişmeler devam ettiği için alınacak sonuçlar da bitmemiştir. Bu yüzden e-devlette henüz tam olarak ölçülüp değerlendirilemeyen pek çok konu bulunmaktadır⁵². Bunun sonucu olarak yeniden kaleme alınmak istenilen tanımlar için, anılan “*belirsiz alanlar*” ciddi zafiyet oluşturmaktadır.

⁵⁰ Ari-Veikko Annttiroiko, s.XLIII.

⁵¹ Åke Grönlund, s.640.

⁵² Åke Grönlund, s.640-641.

VII. MOBİL DEVLET

Bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişimi, isteklerin daha iyi karşılanması, daha etkin ve daha etkili devlet hedefi, e-devletteki öncelikleri; vatandaşlara, devlet kurumlarına, iş dünyasına ve diğerlerine daha çok bilgi ve online hizmetler sunmaya yönelmiştir. Akademisyenler ve uygulayıcılar son zamanlarda e-devletin bir tezahürü olarak dikkatlerini kamu sektöründe “*mobil teknoloji*” uygulamalarına yöneltmişlerdir. Kablosuz ağ teknolojileri ve mobil aygıtlar, cep telefonları, kablosuz internet, diğer ağ sistemleri ve diğer mobil aygıtlar hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Devlet kurumları, devlet ve devlet dışı alanlarda (vatandaşlar, kâr amacı gütmeyen organizasyonlar ve özel sektörde) olduğu kadar devletin iç ve dış alanlarında da bilgiye daha hızlı erişim sağlayan bu teknolojiyi kullanmaya izin vermektedirler. Devletler, kamu hizmetlerinin sunumunda ve özellikle de acil yönetim alanlarında aktif olarak mobil teknoloji ile bütünleşmeyi hedeflemektedirler. Örneğin, California, Virginia ve New York, bazı tartışmalı durumlar bulunmasına rağmen, bir kısım mobil devlet (m-government) uygulamalarını başlatmışlardır. Kamu hizmetlerinde mobil teknolojiden pozitif beklentiler olmasına rağmen mobil devlet, bazı sorunlar, riskler ve endişelere neden olmaktadır. E-devletle ilgili taşınan endişeler, güvenlik, birlikte çalışabilirlik, mahremiyet ve (malî) kaynak eksikliği vs. pek çok devleti ve vatandaşları, güçlü bir biçimde mobil teknolojilere yöneltilmektedir. Ancak mobil teknolojilerin daha güvenli olduğu söylenemez; üstelik kablosuz ağlar, kablolu iletişim sistemlerinden daha fazla saldırıya açık ve daha az sağlamdırlar⁵³.

E-devlet, devletlerin temel işlevlerini geliştirmede özellikle web temelli internet uygulamaları başta olmak üzere bilgi ve iletişim teknolojilerinin pek çok yenilikçi şeklini kullanarak yarar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu işlevler için, şimdi mobil ve kablosuz teknolojileri kullanılmaktadır ve e-devlet için mobil devlete bir yön oluşturulmaktadır. Mobil devlet, vatandaşlar, iş dünyası ve devletin tüm birimlerindeki e-devleti kapsayan kısımlara yönelik yararları geliştirmek için kablosuz ve mobil teknolojinin bütün türlerini, hizmetleri, uygulamaları ve aygıtları kullanmayı kapsayan bir strateji ve onun gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Onun başlangıç seviyesine rağmen mobil devlet, e-devletin çabaları ve onların rolleri ve işlevleri için bir takım karmaşık stratejilerin ve araçların üretilmesinde önemli (sağlam) bir etkiye sahip gibidir. Mobil devlet kaçınılmaz görün-

⁵³ M. Jae Moon, s.7.

mektedir. Mobil telefonlara ve mobil internete erişime sahip olan insanlar hızlı bir şekilde artmaktadır. Mobil erişim (herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda) günlük yaşamın doğal bir parçası olmaktadır ve devletler faaliyetlerini, tüm taraflar için uygun ve interaktif ilişkinin etkinliğinin talep edilmesine göre mobil yapıya dönüştürmek zorunda kalacaklardır⁵⁴.

Mobil devlet, kablosuz iletişim ağları ve mobil aygıtlar vasıtasıyla kamu çalışanlarına, vatandaşlara, iş dünyasına ve kâr amacı gütmeyen organizasyonlara devletin bilgi ve hizmet sağlama çabası olarak tanımlanabilir. Mobil devlet, dijital servislere vatandaşların erişimini devrim niteliğinde kolaylaştıracak; diğer yandan kamu çalışanlarının, geleneksel olarak temel görevleri de değiştirecektir⁵⁵.

Mobil devlet çağının gelişi bazı soruları ortaya çıkarmaktadır. Örneğin mobil devlet, e-devlet aktivitelerinin yerini mi alacaktır?

Önemine rağmen mobil devletin, e-devletin yerini hemen alacak gibi görünmediği ileri sürülmektedir. Şu anda pek çok durumda mobil devlet, e-devlet girişimlerini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Geleneksel e-devlet girişimleri, interaktif yapıda kablolu ağ ve düşünce ürünü web uygulamaları vasıtasıyla hizmetleri sağlamaktadır. Mobil devletin değeri, vatandaşların, iş dünyasının ve devletlerin iç işlemlerinin mobil uygulamalarını destekleme yeteneğinden gelmektedir. Örneğin, kanun uygulamasını amaçlayan bir devriye için mobil devlet, geleneksel e-devlet uygulamalarının üstünde mobil devlet hizmetlerinin belirgin (ayrıt edici) bir avantajıdır. Mobil uygulamalar, örneğin suçlar, kazalar, güvenlik ve diğer kamu sorunlarında gerekli bilgileri eş zamanlı (anında) elde edebilme yeteneği sağlayarak kamu görevlilerini daha yüksek düzeyde mobilize edebilir⁵⁶.

VIII. E-DEVLETİN NİTELİĞİ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle hizmetleri daha etkili ve daha verimli yapabilmek, makul istekleri daha iyi karşılamak için devletler, bilgiye dayalı yetkiler kullanmak, vatandaşlar, iş dünyası ve diğer

⁵⁴ M. Halid Kuscu, İbrahim Kushchu, Betty Yu, "Introducing Mobile Government", *Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*, United States of America, IGI Global, 2008, s.227.

⁵⁵ M. Jae Moon, s.9.

⁵⁶ M. Halid Kuscu, İbrahim Kushchu, Betty Yu, s.228.

kesimler için online hizmetler sunabilmek için e-devlet uygulamalarına yönelmişlerdir.

E-devlet yalnızca ağ yapısında kamu otoritesinin bir aracı değildir. Onun amacı devlet otoritesinin doğasını, interaktif ve bütüncül bir yapıya dönüştürmektir; böylece vatandaşlara ek değerler (kazanımlar) sağlamaktır. Üstelik bir takım stratejik, idarî ve işlevsel yararlar, geleneksel yapıdan elektronik içerikli yapıya bu dönüşüm yoluyla elde edilebilir. Bunların başlıcaları; vatandaşların ihtiyaçlarının en iyi şekilde belirlenmesi ve sonuçta vatandaş memnuniyetinin artırılması, maliyetlerin ve cevap süresinin azaltılması, yeni desteklerin ve işbirliğinin geliştirilmesi, işlemlerin otomasyonu, devlet profilinin geliştirilmesi ve vatandaşa daha dostça yaklaşımın sağlanması, daha çok ve güvenilir bilgiye erişim, hem bireysel ve hem de iş dünyasında bilgi ve iletişim teknolojileri ve bilginin yükseltilmesi vs. şeklinde belirtilebilir⁵⁷.

E-devlet, öncelikle devlette değişiklik yapmaktadır. Bununla birlikte e-devlet, vatandaşın, devletle olan ilişkilerini değiştirmektedir. Vatandaşlar, alışkanlıkların ve alışılmışların dışına çıkarak online devlet ile interaktif ilişkiye yöneltilmektedirler⁵⁸.

E-devletin ne olduğu konusunda pek çok şey söylenmektedir. Bazıları dar bir yaklaşımla e-devleti, oy verme hakkının ve devlet vatandaş ilişkilerinin internet üzerinde yapılandırılması olarak nitelendirmektedir⁵⁹. Baştanbaşa pek çok yerde bulunması olanaklı olan e-devlet, cesur bir yenedünya imajı olarak ifade edilmektedir. İnsanların çoğu hali hazırda diğer kişilerle, iş dünyasının kuruluşlarıyla ve son zamanlarda da devletle olan ilişkilerini değiştiren veb ortamının potansiyel deneyimlerine sahiptir. Online alanı, “*elde eden vatandaş*” veya “*bunun dışında kalan vatandaş*” ifadeleri, devlet ile vatandaş arasındaki yeni ilişkinin vizyonunu oluşturmak için kullanılan ibarelerden bazılarıdır. Bu imajlar, bir vatandaş olarak devlette 7/24 olarak bilgiye erişim, elektronik olarak vergi dosyaları, otomobil kayıtları, kişisel ödemeler, çeşitli konularda başvuru-

⁵⁷ Latif Al-Hakim, *Global E-Government: Theory, Applications and Benchmarking*, Idea Group Publishing, Hershey, m 2007, s.2.

⁵⁸ Hart Teeter, s.1.

⁵⁹ Tanima Bossart, Adriana, Ribeiro, “*E-government for Development*” Newsletter, Issue I, Number 106, 2003, s.3.

lar vs. hakkında ve yeni demokrasiye katılımı ile ilgili olanaklar vermektedir⁶⁰.

E-devlet, farklı içerikli ve karmaşık bir devlet yapısıdır. Çeşitli fonksiyonların, yapıların ve hedeflerin karmaşık bir dinamiği olan (klasik) devlet, farklı ve çok yönlü ögelere (kişilere) hizmet verirken, elektronik devlet yapısı söz konusu farklı ögelere hizmet verme yollarını geliştirmek için teknolojiyi kullanır⁶¹.

E-devlet, devlet işlerini ve vatandaşların yükümlülüklerini desteklemek ve devlet hizmetlerini sağlamak için bilgi teknolojilerinin kullanımınıdır. E-devlet projeleri, bilgi teknolojilerinin ve bilgisayarların geniş bir alanda kurgulanmasıyla gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan e-devlet, demokratik bir toplumun bilgiyle ilgili özelliklerinin araştırılmasında sosyal bilim metodlarını, bilgi ve bilgisayar uygulamalarını araştırmayı gerektirir. Bilgisayar bilimi araştırmacıları için bu, elektronik devletin zorluklarını gidermeye veya konuyla ilgili etki alanları (domains) veya diğer problemleri çözmeye yönelik orijinal araştırmaları yürütmeye ilişkin hususları tekrar tanımlanma anlamına gelebilir⁶².

Alternatif olarak e-devlet, esasen “*ticari bir araç*” olarak düşünülebilir; bu durumda vatandaşlar, yalnızca kâr amacı güdülen müşteriler ve alıcılar olabilir ve bu halde e-devlete “*teknik bir araç*” olarak bakılır. Tabii ki uygulamada bazı karma çözümler olasıdır ve bu, örneğin pazar ekonomisinde muhtemelen en gerçekçi yaklaşımdır. E-devlet şimdilerde ileri ülkelerde olduğu gibi, özellikle yerel bir seviyede temel bir konu olarak görünebilir. Söz konusu seviyede, yetkililer ve idareler sık sık ve çoğunlukla vatandaşlar ve diğerleri örneğin şirketler, hükümet dışı yapılar (NGOs), yabancı firmalar ile doğrudan bağlantı kurmaktadır. Elektronik araçların (başka bir anlatımla bilgi ve iletişim teknolojilerinin) siyasette ve idarede en azından belirli sahalarda oldukça etkin ve yararlı olduğu ispatlanmıştır. Bu sahalarda:

⁶⁰ Theresa A. Pardo, “*Realizing the Promise of Digital Government*”, IMP Magazine, Center for Technology in Government, October 2000, s.1.

⁶¹ Mark LaVigne, “*Electronic Government: A Vision of a Future That is Already Here*”, Syracuse Law Review, Volume 52, Number 4, 2002, s.1243-1244.

⁶² Judy Cushing, Research in the Digital Government Realm, The Evergreen State College, Olympia Washington. Theresa Pardo, University at Albany, December 2005, <http://www.computer.org/portal/site/computer/menuitem> (29.5.2010).

- Kimlik, tanıma ve kamu hizmetlerinin alıcısı olan çeşitli sosyal grupların ihtiyaçlarının belgelenmesi,
- Uygun olan tüm süreçleri ve diğer bilgileri halka açık hale getirmede, verimliliğin, şeffaflığın ve güvenin geliştirilmesi,
- Bilginin (örneğin tartışılması için çeşitli raporların, resmî belgelerin, projelerin ve planların) kamuya açılması politikası ve interaktif medya kullanılarak vatandaşların katılımının sağlanması⁶³.

ABD’de 1995’de hazırlanan resmî kaynaklı bir raporda e-devlet, “*bilgi teknolojisi vasıtasıyla yeniden yapılanma*” için geniş şekilde ve tam olarak bilgiye ve hizmetlere erişim olarak nitelendirilmiştir. İlâve olarak bu yapı, bilgi ve iletişim altyapısına dayanan, her zaman, her yerde, her şekilde vs. sloganlarıyla kamu hizmetlerini desteklemek için bir vasıta. E-devlet, vatandaşlara sağlanan hizmetlerin kalitesini artırmak için pek çok olanaklar sağlamaktadır. E-devletin en etkili stratejisi, klasik devleti aşağıda belirtilen hususlarda önemli şekilde geliştirmek ve ıslah etmektir:

- 1) Vatandaşlara hizmet sunumunu basitleştirmek (kolaylaştırmak),
- 2) Devlet yönetiminin katmanlarını elemek (ortadan kaldırmak),
- 3) Vatandaşlar, ticari faaliyette bulunanlar ve diğerleri için bilgiye kolayca ulaşmayı ve devletten hizmet elde etmeyi başarmak,
- 4) Kişi ve kuruluşların ticari faaliyet süreçlerini basitleştirmek (kolaylaştırmak) ve gereksiz sistemleri ortadan kaldırarak ve bütünleşmeyi sağlayarak maliyetleri azaltmak,
- 5) Devlet işlemlerini, vatandaşların ihtiyaçlarını anında karşılamayı sağlayacak şekilde düzene koymak ve verimli hale getirmek⁶⁴.

E-devlet, global bir olgudur; kamuda reform yaklaşımlarının en önemli unsurlarından birisidir. E-devlet, kamu kesimindeki yapılanmaların; modernleşme, globalleşme ve bilgi güvenliğini geliştirmede karşılaştıkları zorluklara ve engellere çözüm bulma ihtiyacını yansıtmaktadır. E-devlet, artık sadece bir seçim sorunu olarak görünmemektedir; fakat Dünyada rekabetçi bir millet olarak herhangi bir ülkenin 21. yüzyıldaki bir gerekliliğidir. Bu olgu, bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanılmasında politik-idarî yapılar ve süreçleri ifade etmektedir. Elektronik uygulamalar, sade-

⁶³ Lech W. Zacher, s.23-24.

⁶⁴ Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, s.34.

ce mevcut süreçleri (işlemleri) değil, bunun da ötesinde devlete yönelik bakış açılarında ve kamu yönetiminde yeniden düşünme ve yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Böylece e-devlet, zor problemlerin çözümüne ve örgütsel kapasitenin, başarının ve performansın geliştirilmesine yardımcı eder⁶⁵.

E-devletin (ya da daha doğrusu onun kurulmasının) geliştirilmesi seviyelerinin bazı gerekleri vardır. Başlangıç adımı, daima yalın (karmaşık olmayan), ilk önce bağlantıyı kurmada ve kurulum hakkında bilgi kaynaklarına, onun hizmetlerine, işlemlerine, usûllerine vs. ulaşmada hizmet veren bir veb sitesidir. Sonraki adım, kurulum ve onun müşterileri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. İnteraktif bir veb sitesinin, sadece bazı teknolojik, örgütsel ve yasal şartları, örneğin bir kurumun intranet sistemi ile bir dış sistem (external system) olan internet arasında geçerli bir elektronik imza ile bazı gerekli bağlantıları yerine getirmesi mümkündür. Daha da ötesi, tekâmül seviyeleri aşağıdaki şekildedir:

- Çok işlevli tamamen interaktif portallar,
- Entegre hizmetleri sağlayan kişiselleştirilmiş portallar,
- Hizmet paketlerinin entegrasyonunda sağlanan tüm kamu hizmetleri için resmî bir portal.

E-devlet seviyelerinin evrimindeki sıra (ardışıklık), sadece teknolojik boyutta değildir. Birbirini izleyen dönüşümler, sanal alanda vatandaşlar ve kamu yönetimi arasındaki iletişimi değiştirmektedir; Daha da ötesi anılan değişimler, anlamsız kamu kurumlarını dahi yetenekli ve ayrıcalıklı yapılar haline getirir. Üstelik bu süreçler, kişiselliğin ortadan kaldırılması ve durmadan gelişim yaklaşımlarıyla sağlanabilir⁶⁶.

OECD bünyesinde otuzdan fazla ülkedeki e-devlet uygulamalarını ele alan bir araştırmaya bağlı olarak e-devletin fayda eksenli nitelikleri aşağıdaki başlıklarda toplanabilir:

- a) Bürokrasinin karmaşık yapısının üstesinden gelmek, olumsuzluklarını ortadan kaldırmak ve basit bir yapı oluşturmak.

⁶⁵ Ari-Veikko Annttiroiko, s.XLI.

⁶⁶ Lech W. Zacher, s.25.

b) Saydam ağ⁶⁷ üzerinden devlet bilgi ve hizmetlerine ulaşmayı sağlamak.

c) Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yayılma ve geliştirme uygulamalarını hızlandırmak.

d) Devletteki yolsuzlukları ve bozulmayı önlenmek, kamu kaynaklarının sorumluluk anlayışı içerisinde, şeffaf ve etkili bir şekilde kullanılmasına katkıda bulunmak.

e) Dijital ekonomiye katılımı artırmak.

f) Kamu yönetimi tarafından yürütülen konularda toplumun bilgisini artırmak.

g) Kamu politikalarının oluşturulmasında şeffaflığın ve açıklığın daha fazla artırılmasını sağlamak.

f) Demokrasi süreci içerisinde yeni medyayı test etmek⁶⁸.

Bilgi ve iletişim teknolojisi, politikaların, karar verme süreçlerinin, kamu yönetiminin güçlü ve yeni bir aracıdır. Bu yüzden e-devlet; uygulanabilir, uygunluk, etkililik ve etkinlik konularında sadece teknik olarak değil, aynı zamanda politik amaçlar bakımından değerlendirilebilir. Diğer taraftan, vatandaşlar ve onların yaşamlarının, örneğin ticari faaliyetlerinin kolaylaştırılması, referans noktası olabilir. İdeal olarak e-devlet, daha az yönetim, tüm seviyelerde ve kurumlarda devletin daha çok hizmet sunuculuğu ve vatandaşın daha çok katılımı anlamına gelmelidir. Bu yüzden e-devlet, sadece etkin kamu hizmetleri değil, aynı zamanda demokratik sürecin bir kısmı olabilir⁶⁹.

Eğer devletin işlemlerinin değişimi ve karşı tarafla interaktif ilişki unutulursa e-devlet, sadece geleneksel devlet yapılarına ve süreçlerine bir “*ekleme*” olarak kalır ve bu yüzden de yalnızca bilgi ve iletişim yatırımlarına mütevazı bir katkı sağlar. Bu yüzden e-devlet, devleti dönüştürmek için bir araçtır; fakat bu potansiyel gerekleri fark etmek için kamu kurumları-

⁶⁷ “Saydam ağ (Seamless network): Tele iletişim ağı içinde bir noktadan diğerine sorunsuzca iletişim kurulmasına engel olabilecek veriler üzerinde herhangi bir değişikliğin yer almadığı ağı ifade etmektedir.”; Bilgisayar Terimler Sözlüğü; www.Kocbey.com/sozluks.html+%22Saydam+a% C4%9F%22&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr (13.6.2010).

⁶⁸ Tanima, Bossart – Adriana, Ribeiro, s.4.

⁶⁹ Lech W. Zacher, s.23-24.

nın alt yapıları ve yönetim süreçleri yeniden planlanmalıdır ve kullanılacak e-devlet servisleri güçlendirilmelidir⁷⁰.

SONUÇ

Yirminci yüzyılın sonlarında Dünya çapında uygulama alanı bulan e-devlet, genel olarak bilgi ve iletişim teknolojileri ve özellikle internet vasıtasıyla devlet hizmetlerinin elverdiği ölçüde online alana taşınmasıdır. Başka bir anlatımla e-devlet devletin; bir yandan vatandaş, diğer kişi ve kurumlar arasındaki, diğer yandan kendi içerisindeki iş ve ilişkilerinin online alanda yeniden yapılandırılmasıdır. Ancak, e-devleti kurmak, internette bir web sitesi kurmaktan çok öte bir olgudur. E-devletin vaat ettikleri ile herhangi bir web sitesinin vaat edebilecekleri mukayese edilmeyecek kadar birbirinden farklıdır.

E-devlet kavramının ne olduğu hakkında karşılaştırmalı hukukta pek çok inceleme, araştırma ve açıklama yapılmış, tespit ve düşünceler ortaya konulmuştur; bunların devam edeceğinde de kuşku yoktur. Aynı durum e-devletin tanımı konusunda da yaşanmaktadır. Bununla birlikte şu anda e-devletin, basit çoğunlukla dahi kabul gören açık ve tam bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun öne çıkan nedenleri arasında, e-devletin kendisine özgü yapısına bağlı olarak teknik, hukukî, sosyal ve benzeri hususlardaki sorunları gösterilebilir.

E-devleti tanımlama çabaları genellikle dört başlıkta toplanabilir:

- 1) Teorik olarak tanımlar,
- 2) Çalışma örneklerine bağlı olarak atılan adımlar çerçevesinde yapılan tanımlar,
- 3) Değerlendirme modellerine bağlı tanımlar,
- 4) Şu ana kadar gelişmelere bağlı olarak gelecek hakkındaki tanımlar⁷¹.

E-devlet tanımları, esas aldığı bir kısım bakış açısı ve/veya açıları sunmaya çalıştığı için, içerik veya uygulama ya da teknik açıdan yetersiz kalan hususları barındırmaktadır. Yukarıda belirtilen başlıkları içeren kapsamlı olarak yapılmış bir tanımdan söz etmek güçtür. Bunun önemli bir nedeni de, e-devlet kavramıyla ilgilenen öğreti ve benzeri yapıların, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gerisinde kalmasıdır. Çünkü giderek hızı

⁷⁰ Ari-Veikko Annttiroiko, s.XLI.

⁷¹ Aynı görüşte bkz.: Åke Grönlund, s.634.

ve kapsamı artan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri günü gününe, hiç olmazsa aylık olarak takip edebilmek neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

E-devlet kavramındaki bu sorunlar var olmaya devam ederken, teknoloji-deki gelişmeler ve mobil ürünler sahaya yeni kavramları dâhil etmektedir; bunlardan birisi de mobil devlettir. Mobil devlet, şimdilik e-devlet içerisinde kalmakla birlikte, e-devlet uygulamalarında bir “uç seviye” niteliğindedir. Yakın gelecekte mobil devletin başlıbaşına bir yapı haline gelmeyeceğini söylemek de olanaklı görünmemektedir.

Bugün e-devletin üzerinde anlaşılan ve kabul gören bir tanımının bulunmaması, bu alanda yaşanan sorunların da bir bakıma kaynağını oluşturmaktadır. Çünkü ne olduğu yeterince tanımlanamayan “e-devlet”, sadece bu haliyle dahi önemli bir meseledir.

***

KAYNAKÇA

Åke Grönlund, “*Elektronik Government*”, Encyclopedia Digital Government, Idea Group Inc., Hershey, 2007.

Ari-Veikko Annttiroiko, “*Introductory Chapter A Brief Introduction to the Field of E-Government*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008.

Donald F. Norris, Current Issues and Trends in E-Government Research, Cybertech Publishing, Hershey, 2007.

G. David Garson, “*The Promise of Digital Government*”, Digital Government Principles and Best Practices, Alexei Pavlichev, G. David Garson, United States of America, Idea Group Inc., 2004.

Gerry McGovern, How the Web is Changing The Way Governments Communicate With Their Citizens, Egovernment: Epubisher, 2001.

Hart Teeter, The New E-Government Equation: Ease, Engagement, Privacy & Protection, April 2003.

James Melitski, Marc Holzer, “*Assessing Digital Government at the Local Level Worldwide: An Analysis of Municipal Web Sites throughout the World*”, Donald F. Norris, Current Issues and Trends in E-Government Research, Cybertech Publishing, Hershey, 2007.

Judy Cushing, Research in the Digital Government Realm, The Evergreen State College, Olympia Washington. Theresa Pardo, University at Albany, December 2005, <http://www.computer.org/portal/site/computer/menuitem> (29.5.2010).

Latif Al-Hakim, Global E-Government: Theory, Applications and Benchmarking, Idea Group Publishing, Hershey, 2007.

Lech W. Zacher, “*E-Government in the Information Society*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008.

Lucy Dadayan, “*Measuring Return on Government IT Investments*”, Proceedings of the 13th European Conference on Information Technology Evaluation Genoa, Italy 28-29 September 2006.

M. Halid Kuscü, İbrahim Kushçu, Betty Yu, “*Introducing Mobile Government*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008.

M. Jae Moon, “*From E-Government to M-Government?*” Emerging Practices in the Use of Mobile Technology by State Government, November 2004.

Marcella Corsi, “*Information in Electronic Government*”, Encyclopedia Digital Government, Ari-Veikko Anttiroiko, Matti Malkia, Idea Group Inc., Hershey, 2007.

Mark LaVigne, “*Electronic Government: A Vision of a Future That is Already Here*”, Syracuse Law Review, Volume 52, Number 4, 2002.

Martin Hughes, Murray Scott, Willie Golden, “*Business Process Redesign in Implementing E-Government in Ireland*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008.

Shin Young-Jin, Kim Seang-Tae, “*E-Government Concepts, Measures, and Best Practices*”, Electronic Government: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications, United States of America, IGI Global, 2008.

Tanima Bossart, Adriana Ribeiro, “*E-government for Development*” Newsletter, Issue I, Number 106, 2003.

The eGovernment Imperative, OECD, E-government More Than An Automation Of Government Services, Information Society Commission October 2003.

The e-Government Imperative, OECD e-Government Studies, Organisation For Economic Co-Operation And Development, OECD, 2003.

Theresa A. Pardo, “*Realizing the Promise of Digital Government*”, IMP Magazine, Center for Technology in Government, October 2000.

Vishanth Weerakkody, Social and Organizational Developments through Emerging E-Government Applications: New Principles and Concepts, Information science reference, Hershey • New York, IGI Global, 2010.